

Riigikogu väliskomisjoni istungi protokoll nr 189

Tallinn, Toompea

Teisipäev, 14. aprill 2026

Algus 14.23, lõpp 16.26

Juhataja: Marko Mihkelson (esimees)

Protokollija: Kristiina Reinfeldt (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Ester Karuse, Eerik-Niiles Kross, Henn Põlluaas, Urmas Reinsalu, Luisa Värk

Komisjoni ametnikud: Birgit Keerd-Leppik (nõunik-sekretariaadijuhataja), Ivar Mölder (nõunik)

Puudusid: Mart Helme ja Juku-Kalle Raid

Kutsutud: Rahvusvahelise Kaitseuuringute Keskuse asedirektor Kristi Raik, Ukraina abistaja Ilmar Raag (videosild), Välisministeeriumi Ida-Euroopa ja Kesk-Aasia osakonna peadirektor Erika Ellamaa-Ots ning Kaitseministeeriumi poliitika planeerimise osakonna juhataja Kristjan Mäe, ja kaitsepoliitika nõunik Eesti saatkonnas Washingtonis Liis Mure, Riigikogu praktikant Sophie-Demi Kulbok (1.-2. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Eesti huvide kaitse muutuvus maailmakorras: Ukraina tuleviku arutelu
2. Ühendkuningriigi juhitud Ühendekspeditsiooniväge kaitsekoostööformaad (The Joint Expeditionary Force, JEF)
3. Info ja muud küsimused

1. Eesti huvide kaitse muutuvus maailmakorras: Ukraina tuleviku arutelu

Marko Mihkelson sõnas, et väliskomisjon on alustanud sügavamat sissevaadet Eestit ümbritsevasse maailma, et koos asjatundjatega hinnata, kuidas Eesti saaks muutuvus maailmakorras paremini oma huve kaitsta nii praeguses kui ka tulevikku projitseeritavas kontekstis. Ta märkis, et seni on käsitletud Põhjala-Balti regiooni, kuid kavas on järgmise aasta alguseni korraldada veel rida kuulamisi erinevatel Eestit mõjutavatel teemadel. M. Mihkelson rõhutas, et üks olulisemaid küsimusi Eesti tuleviku ja julgeoleku seisukohalt on Ukraina sõja käik ja lõpp, ning tõi esile vajaduse arutada, milliseid poliitilisi ja välispoliitilisi samme Eesti peaks praeguses rahvusvahelises olukorras jätkama, muutma või täiendama.

Kristi Raik sõnas, et talle esitatud küsimused on väga laiad ja puudutavad nii sõja võitmist, ellujäämist, koostööd liitlastega kui ka maailmakorra muutumist sõja tagajärjel. Ta märkis, et üldine eesmärk on Ukraina säilimine suveräänse riigina, tema lõimimine Euroopaga ning territoriaalse terviklikkuse tagamine. K. Raik juhtis tähelepanu sellele, et lääneriikides räägitakse palju sõjajärgsest tulevikust, julgeolekugarantiidest, ülesehitusest ja isegi tulevastest suhetest Venemaaga, kuid sellised narratiivid on probleemsed, sest sõja lõppu ei paista ning praegu tuleb keskenduda sellele, kuidas jõuda olukorrani, kus Venemaa soovib

sõda lõpetada. Ta rõhutas, et dialoog Venemaaga ei ole praegu eesmärk omaette ega anna midagi sisulist ning märkis, et külma sõja aegsed paralleelid ei ole kohased, sest Venemaa positsioon maailmas ei ole enam võrreldav toonasega. K. Raik tõi välja kolm peamist suunda. Esiteks rõhutas ta Euroopa kaitse tugevdamise vajadust – Euroopa peab suutma üles ehitada usutava heidutuse ka ilma USA otsese keskse rollita, kuigi see võtab aega. Teiseks rõhutas ta vajadust integreerida Ukraina Euroopa julgeolekusüsteemi ka siis, kui NATO ja Euroopa Liidu täisliikmesus ei ole lähiajal realistlikud. Ta leidis, et Eesti võiks siin olla aktiivne lahenduste otsija, et tugevdada Ukraina seotust Euroopa ja NATO raamistikuga. Kolmandaks käsitles ta rahvusvahelise õiguse küsimust ning märkis, et olukorras, kus jõukasutus on muutunud normaliseeritumaks, tuleb Eestil selgelt läbi mõelda oma punased jooned suhetes USAGA. Ta rõhutas, et Eesti ei saa toetada Ukraina territooriumi loovutamist ega aktsepteerida olukordi, kus suurriik nõuab liitlasriigi territooriumi osi. Lõpetuseks osutas K. Raik Balti riikide kuvandile rahvusvahelises debatis. Ta märkis, et Baltikumi kujutatakse sageli kui eriti haavatavat piirkonda, mille kaitsevõime seatakse kahtluse alla, ning selliseid narratiive võimendavad mõnikord ka Ukraina esindajad. K. Raigi hinnangul ei ole see Balti riikide ega Ukraina huvides. Ta rõhutas, et kuigi Venemaa oht on reaalne ja transatlantilised suhted on pingelised, ei tähenda see, et Balti riike ähvardaks vahetu rünnak või et piirkonnal puuduks kaitsevõime ja kaitsetahe. Ta leidis, et Eesti ja regiooni sõnum peab olema tasakaalukas ning aktiivsemat kommunikatsiooni on vaja selleks, et kujundada rahvusvahelist arusaama realistlikumaks.

Marko Mikhelson sõnas, et K. Raik tõstatas rea olulisi teemasid, ning andis seejärel sõna Ilmar Raagile.

Ilmar Raag sõnas, et Ukrainas on levinud arusaam, nagu oleks Balti riikide ründamine Venemaa poolt peaaegu vältimatu, kuid tema hinnangul ei ole see tingimata teadlik poliitiline hoiak, vaid pigem laiemalt levinud tunnetus, milles segunevad luureinfo ja soovmõtlemine. Vastates küsimusele, mida oleks vaja teha Ukraina võidu saavutamiseks, tõi ta välja mitu teemat. Esiteks märkis ta, et rindel valitseva hinnangu järgi suudab Ukraina senise rahastamistaseme püsimisel sõdida vähemalt veel pool aastat ilma suuremate sõjaliste vapustusteta, kuid suurema toe korral suudetaks rohkem. Teiseks tõi ta esile inimressursi kriisi – Ukraina üksused on tugevalt alamehitatud ning riigisiselt on tegu ühe kõige tõsisema probleemiga. I. Raag rõhutas, et ühiskondlikult on jõutud piirini, kust on raske uusi inimesi mobiliseerida, ilma et kasvaks vastuseis. Ta lisas, et just selle teguri tõttu tiksub Ukraina jaoks aeg halvas suunas ning seda ei saa strateegilistes aruteludes eirata. Kolmandaks pidas I. Raag oluliseks Ukraina tehnoloogilist innovatsiooni. Ta märkis, et Ukraina otsib aktiivselt võimalusi oma sõjatehnoloogilise arenduse kapitaliseerimiseks ning on juba edukalt liikumas relvatööstusliku koostöö ja müügi suunas ka väljaspool Euroopat. Tema hinnangul võiks Eesti teha Ukrainaga koostööd just ühise arenduse vallas, sest ukrainlaste huvi ei keskendu enam niivõrd sellele, et neile ostetaks välismaiseid relvi, vaid pigem sellele, kuidas rahastada ja arendada nende enda töhusaks osutunud tootmist. Neljandaks rõhutas ta vajadust jätkata survet Venemaale. Ta selgitas, et ukrainlaste lootus põhineb osalt sellel, et territooriumi aeglase loovutamise käigus võib Venemaa lõpuks sisemiselt kokku variseda, eriti kui lääts suudab survet suurendada. Samas märkis ta, et Ukraina valmistub teadlikult ka edasiseks taganemiseks, mida näitab uute kaitsepositsioonide rajamine sügavusse. Sõjajärgset perspektiivi käsitledes ütles I. Raag, et Ukrainas võib pärast sõda tekkida tõsiseid pingeid demokraatia toimimises, sest rindelt naasvad sajad tuhanded või enamgi sõdurid on harjunud teistsuguse ühiskonnakorraldusega ning võivad hakata poliitilisele eliidile ette heitma aeglust, korruptsiooni ja bürokraatiat. Ta pidas võimalikuks, et osa ühiskonnast võib muutuda radikaalsemaks. Seetõttu rõhutas ta eriti sõdurite reintegratsiooni vajadust ning juhtis tähelepanu ka sellele, et paljud teenivad sõja ajal armees rohkem kui enne sõda. Sõjast naasnuna võivad nad sattuda majanduslikult kehvemasse olukorda, mis omakorda võib tekitada rahulolematust. Samuti rõhutas ta korruptsioonivastase võitluse jätkuvat tähtsust ning leidis, et Eesti saaks siin Ukrainat jätkuvalt toetada, muu hulgas rangemate kontrollimehhanismide kaudu ülesehitusrahade kasutamisel. I. Raag sõnas, et julgeoleku

vaatest on üha selgem arusaam, et Ukrainast Poola, Balti riikide ja Soomeni ulatuv vöönd kujutab endast ühist strateegilist ruumi, mille tihedam formaliseerimine võiks olla mõistlik. Ta märkis, et Ukrainat ei ole seni käsitletud sellise julgeolekupartnerina, kes võiks probleemide korral ka teistele appi tulla, kuid ukrainlastel on tema hinnangul selleks põhimõtteline vaimne valmisolek olemas. Ta lisas, et kui ühendada Soome, Balti riikide, Poola ja Ukraina inimressurss ning sõjaline võimekus, kujuneks sellest jõud, millest Venemaa ei saaks kergesti üle sõita. Sellisel koostööl oleks oluline heidutuslik mõju.

Erika Ellamaa-Ots sõnas, et suur pilt, mida K. Raik kirjeldas, kattub ka välisministeeriumi hinnanguga. Ta kinnitas, et arutelud sõjajärgse olukorra üle on mitmel pool juba alanud. E. Ellamaa-Otsa sõnul on aasta aega kestnud nn rahuprotsess olnud sisuliselt rahuprotsessi imiteerimine ning praegu puudub selge arusaam nii rahu- kui ka sõjaperspektiivist. Sellest lähtuvalt valmistub Eesti koos partneritega pikaks vastasseisuks ja pikaks sõjaks ning peab vältimatuks pidevat ja igakülget abi Ukrainale. Ta rõhutas, et Eesti senine loogika teha rohkem ja samamoodi edasi, kehtib endiselt ja selles osas ei näe ta ruumi järeleandmisteks. E. Ellamaa-Ots märkis, et kuigi aeg-ajalt tekib kartus, justkui sunnitaks Ukrainat halvale rahule või territooriumi loovutamisele, ei ole praktikas toimunud sõjatandril selliseid muudatusi, mis seda paratamatuks muudaksid. Edasi tõi E. Ellamaa-Ots välja kolm prioriteetset teemat Euroopa Liidus. Esiteks pidas ta tähtsaks 90 miljardi euro suuruse laenupaketi edasiliikumist märkides, et selleks on vaja nii Ungari veto kõrvaldamist kui ka kokkulepet raha kasutamise strateegias. Tema sõnul võtab uus poliitiline olukord Ungaris tõenäoliselt aega, kuid on märke, et protsess võib liikuma hakata. Teiseks nimetas ta 20. sanktsioonipaketti, mille vastuvõtmist loodetakse mai lõpus. Kolmandaks rõhutas ta Ukraina liitumisperspektiivi Euroopa Liiduga. E. Ellamaa-Ots rõhutas, et Eesti soovib käsitleda Ukraina liitumist Euroopa Liiduga mitte heategevusliku sammuna, vaid Euroopa enda huvist lähtuva otsusena, mis tooks kasu turgude, ressursside ja julgeoleku vaates.

Kristjan Mäe sõnas, et esimene oluline põhimõte on see, et seni kuni Ukraina on valmis võitlema oma iseseisvuse, territoriaalse terviklikkuse ja suveräänsuse eest ning kuni julgeolekukeskkond liigub praeguses suunas, ei ole Eesti huvides ega võimuses paremat strateegiat kui jätkata Ukraina toetamist sõjaliselt, diplomaatiliselt ja majanduslikult vähemalt senisel tasemel. Ta rõhutas, et ukrainlased ise juhivad seda strateegiat, kuna just nemad kannavad peamise koorma. K. Mäe märkis, et Venemaa strateegilised eesmärgid ei ole muutunud ning viimase aasta jooksul on kogu dünaamika liikunud selles suunas, et Venemaa loodab oma eesmärgid saavutada kas diplomaatiliselt kahepoolsetes suhetes Ameerika Ühendriikidega või sõjaliselt, toetudes eeldusele, et Ukraina toetajate väsimus kasvab. Sõjajärgse olukorra kohta ütles K. Mäe, et senine julgeolekuarhitektuur on toiminud mudeli järgi, kus Ameerika Ühendriigid on olnud NATO keskne kandja ning NATO omakorda Euroopa Liidu julgeolekuraamistiku kese, kuid USA roll on muutumas ning koorma nihkumine või koguni üleandmine Euroopale on võimendumas. See, milline julgeolekuruum Euroopat ees ootab, sõltub väga palju sellest, millise rahuga Ukraina lõpuks nõustub ning kas ka Eesti suudab seda poliitiliselt toetada. Samal ajal on olukord tema hinnangul väga ettearvatu ning Eesti poliitika peab olema paindlik ega tohi võimalikest arengutest ette rutata. Lõpetuseks rõhutas K. Mäe, et üks valdkond, kus Eesti saab ise kindlaid otsuseid teha, on iseseisev kaitsevõime. Ta märkis, et Eesti kaitsevõimesse investeerimine on puhtalt riiklik otsus ja annab Eestile võimaluse olla julgeolekuaruteludes juhtiv, mitte kõrvaline osaline. Samuti rõhutas ta kaitsekulutuste taseme olulisust kui kõige arusaadavamat indikaatorit selle kohta, kui tõsiselt riik võtab kollektiivkaitset ja iseseisvat kaitsevõimet. Ta lisas, et kui Euroopa suured riigid ei suurenda märkimisväärselt kaitsekulutusi, ei saa ka eeldada sõjalise võimekuse piisavalt kiiret kasvu olukorras, kus Venemaa oht võib materialiseeruda kiiremini, kui Euroopa sellele reageerida jõuab.

Urmas Reinsalu küsis Eesti julgeolekupositsiooni kohta pidades silmas riski, et Venemaa võiks tahtlikult korraldada drooniprovakatsiooni Eesti vastu. Ta soovis teada, kuidas hinnata sellise riski realistlikkust, kas Eesti on tema hinnangul piisavalt rakendanud heidutusvõimet

selliste olukordade ennetamiseks ning milline peaks olema võimalik järelreaktsioon akuutses olukorras.

Kristi Raik sõnas, et drooniohu puhul tuleb eristada tahtlikke Venemaa provokatsioone ja olukordi, kus Ukraina droonid satuvad Eesti territooriumile ilma otsese sihita. Ta märkis, et Venemaa tahtliku droonirünnaku võimalust ei saa täielikult välistada, kuid praegune üldine hinnang on siiski, et Venemaa ei soovi alustada otsest sõjalist konflikti NATO vastu. Tema sõnul võivad kõne alla tulla provokatsioonid, millega testitakse NATO reaktsioone, tekitatakse paanikat või hinnatakse liitlaste ühtsust, kuid selliseid rünnakuid ei saa pidada praegu eksistentsiaalseks ohuks.

Marko Mihkelson küsis, kas Eesti ja teiste partnerite probleem ei seisne selles, et on omaks võetud narratiiv, nagu oleks Venemaa rünnak 2028. või 2029. aastal vältimatu, selle asemel et mõelda, kuidas praeguste sammudega selline areng ennetada. Ta küsis, kas ei tuleks aktiivsemalt rõhutada, et Venemaa sõda Ukraina vastu on tegelikult laiem sõda lääne ja vähemalt Euroopa vastu, ning kas Eesti võiks taas tulla välja mõne uue algatusega, nagu ta on teinud varem sanktsioonide, tribunali või 0,25 protsendi küsimuses.

Kristjan Mäe sõnas, et see frustratsioon on talle tuttav, sest kui mõista, et tegematajätmistele tagajärjeks võib olla oluliselt ohtlikum julgeolekuolukord, tekib loomulik küsimus, miks strateegiat ei muudeta. Ta rõhutas, et rahulepe Venemaa tingimustel ei tooks rahu ei Ukrainale ega Euroopale, sest Venemaa põhilised eesmärgid on Ukraina allutamine ning USA ja liitlaste sõjalise kohaloleku vähendamine Euroopas. Tema sõnul on Ukraina Venemaa põhipingutus, kuid paralleelselt püütakse saavutada laiemat eesmärki nõrgestada NATO kohalolekut Euroopas, eriti idatiival. Need eesmärgid väljendati juba 2021. aasta ultimaatumites ning need on jätkuvalt päevakorral ka praegustes läbirääkimistes. K. Mäe märkis, et erinevates Euroopa riikides kasutatakse erinevat retoorikat, et tõsta ühiskondlikku ohutaju, kuid tegelik oht sõltub väga suurel määral sellest, kuidas Ukraina sõda lõpeb. Ta kinnitas, et see on konsensuslik hinnang ka NATO ja Euroopa liitlaste seas. Küsimusele uue initsiatiivi kohta vastas ta, tema hinnangul sõltub kõik poliitilisest tahtest Euroopa pealinnades. Ta kordas, et kui suudetaks reaalselt ellu viia 0,25 protsendi eesmärk, annaks see ukrainlastele nii rindel kui ka läbirääkimistel tugevama positsiooni, suurendaks kindlustunnet ning looks Venemaale usutava signaali, et lääne toetus ei raue. Samuti rõhutas ta, et edu võti seisneb nii majandusliku surve suurendamises kui ka valmisolekus seda usutavalt jätkata, kuni Kremlis tekib arusaam, et sõjaga jätkamine on kahjulikum kui selle lõpetamine.

Henn Põlluaas küsis, kas USA presidendi hiljutisi väljaütlemisi liitlasvägede ümberpaigutamise kohta võiks võtta tõsiselt ning kas sellest võiks järelduda suurema liitlasvägede kohalolu võimalus Eesti regioonis. Ta viitas sellele, et president Trump on rääkinud vägede äratoomisest Saksamaalt ja mujalt ning nende toomisest lähemale Venemaa piirile. H. Põlluaas küsis, kas see tähendab mingit muutust Eesti kaitsepoliitilises hoiakus, arvestades, et varasemalt on väljendatud reserve näiteks täiendavate välisvägede või sõjaväebaaside suhtes.

Kristjan Mäe sõnas, et Washingtonist tulnud signaalid on väga värsked ning praegu on keeruline ennustada, kuidas need poliitiliselt ja sõjaliselt tegelikult ellu viiakse. Ta rõhutas, et Eesti püüab sellest protsessist võimalikult hästi aru saada, sest see mõjutab kogu NATO kollektiivkaitse usutavust ja Eesti julgeolekut. K. Mäe märkis, et Eestis paiknevad juba praegu kolme tuumariigi ehk Ameerika Ühendriikide, Prantsusmaa ja Ühendkuningriigi konventsionaalsed väed ning kõik need riigid on kinnitanud seniste kokkulepete jätkumist. Ta rõhutas, et Balti riikide kuvand Washingtonis kui riikide, kes võtavad kaitset tõsiselt ja toetavad USA-d, on jätkuvalt väga tugev. K. Mäe lisas, et Eesti valmisolek võõrustada vajaduse korral täiendavaid USA vägesid on õige ja vajalik signaal. Samas toonitas ta, et Eesti sõjaline kaitse toetub nii liitlaste kohalolule kui ka iseseisvale kaitsevõimele ning mõlemad sambad on võrdselt olulised.

Marko Mihkelson sõnas, et Ühendriikide ja Eesti ning laiemalt USA ja Euroopa suhete teema võetakse nende kuulamise raames tulevikus eraldi käsitlese alla. Seejärel pöördus ta tagasi Ukraina teema juurde ja küsis, kas läänepartnerid kardavad rääkida võidustrateegiast. Ta meenutas, et Ukraina võidust rääkimine on varem lääne pealinnades põhjustanud vastumeelsust ning küsis, kas õigesti võib järeldada, et liitlaste seas ei ole valmisolekut rääkida ei Ukraina võidust ega sellest lähtuvast strateegiast.

Erika Ellamaa-Ots sõnas, et võidustrateegia ei ole Euroopa Liidu tasandil kunagi korralikult lauale jõudnud ning Euroopa Liidu tekstides seda mõistet ei kasutata. Ta märkis, et võidust räägivad mõned riigid, eelkõige Põhjala-Balti riigid. Samas rõhutas ta, et mõiste „õiglane rahu“ on Euroopa Liidu retoorikas väga tugevalt sees.

Marko Mihkelson sõnas, et kui Ukraina puhul öeldakse, et võit ei ole saavutatav, tekib küsimus, kuidas oleks see siis saavutatav juhul, kui Venemaa ründaks Eestit või teisi Balti riike. Tema hinnangul muudab selline loogika kogu heidutuse hapramaks.

Kristi Raik sõnas, et eksperdi vaates ei ole lääneriikides kunagi kujunenud poliitilist konsensust, et lääne eesmärk peaks olema Ukraina võit. Tema hinnangul eksisteeris selleks väga piiratud võimalus sõja esimesel aastal ning võib-olla osaliselt veel teisel aastal. Ta lisas, et kuigi teoreetiliselt oleks USAl sõjaline võimekus aidata kaasa Ukraina võidule, on eksperdiaruteludes jätkuvalt elus tuumaescalatsioon oht. Sellest tulenevalt on minimaalseks konsensuseks kujunenud eesmärk, et Ukraina säiliks iseseisva ja suveräänse riigina, kuid mitte rohkem. Ta märkis, et arusaam vajadusest teha mingisuguseid järeleandmisi on lääne pealinnades endiselt väga tugev. K. Raik rõhutas, et kui poliitilist soovi ei ole, ei ole mõtet ka hoida loosunglikult kõrgel võiduretoorikat, millel puudub tegelik sisu. Eesti jaoks tähendab see tema hinnangul pigem keskendumist sellele, et praktiliselt suruda võimalikult suure toetuse suunas, mitte rõhutada loosungeid, mille taga puudub lai liitlaste konsensus. Eesti ja Ukraina vahe seisneb tema sõnul selles, et Eesti kuulub NATOsse ja Euroopa Liitu ning kui liitlased ei oleks suutelised kaitsma mõnda NATO ja Euroopa Liidu liiget, tähendaks see nende organisatsioonide senisel kujul lõppu. Seetõttu on mängus märksa rohkem kui Ukraina puhul. Samuti lisas ta, et Euroopa Liidu liikmesriikides mõistetakse üldiselt, et kui üht liikmesriiki ei kaitsta, tähendab see kogu senise julgeoleku- ja heaolumudeli murenemist. Lõpetuseks kommenteeris K. Raik veel Ukraina kiire Euroopa Liiduga liitumise ideed ning märkis, et see tekkis suures osas rahuplaani osana, justkui vastutasuna Ukraina võimalikele mõõndustele. Ta pidas huvitavaks küsimust, kuidas seda teemat nähakse olukorras, kus rahuplaani enda realistlikkus on vähenenud.

Eerik-Niiles Kross küsis, kas arusaam Ameerika Ühendriikide soovist vähendada oma konventsionaalset rolli Euroopas väljendub juba ka praktilistes aruteludes Euroopa või NATO tasandil. Ta soovis teada, kas regionaalselt või laiemalt arutatakse juba konkreetset ajakava, mille jooksul eurooplased peaksid hakkama Ameerika võimeid asendama.

Kristjan Mäe sõnas, et ameeriklased alles teevad ise sellekohast mõttetööd ega tee seda kuigi kiirustades. Tema sõnul toimub enamik vastavatest vestlustest NATO võimearenduse protsesside raames. Ta rõhutas, et Ameerika Ühendriigid ei ole ise veel täpselt defineerinud, millise sisuga nende muudatused olema saavad, mistõttu on ka eurooplastel raske teha konkreetseid samme, eriti strateegiliste võimete puhul, mille arendamine võtab kõige rohkem aega.

Marko Mihkelson sõnas, et venelased on suutnud kujundada Lähis-Ida teatud mõttes strateegiliseks lõksuks, mis on lääne jaoks toonud väga negatiivseid arenguid.

Henn Põlluaas küsis, kas sõjajärgse ülesehitamise arutus joonistuvad välja samad riikide rühmad nagu sõjalise abi puhul näiteks Põhjala, Saksamaa, Holland ja Balti riigid või on need,

kes täna on Ukraina toetamisel tagaplaanil, aktiivsemad ülesehituse teemadel.

Erika Ellamaa-Ots sõnas, et ülesehitamise teema tekitab väga laia rahvusvahelist huvi, sest see puudutab tulevast äri ja suuri rahavooge. Tema sõnul võistlevad riigid selle nimel, et saada endale võimalikult soodne positsioon taastamiskonverentside ja doonoriplatvormide juures ning tulevases ülesehitusprotsessis. Ta märkis, et Eestis kasvab samuti selle teema tähtsus ning ka varasemad konverentsid Itaalias, Saksamaal ja Poolas on näidanud, kui tugev konkurents nende ümber valitseb. Tema hinnangul on see üks valdkond, kus rahvusvaheline konsensus on suurem kui sõjalise abi küsimustes, sest paljud riigid näevad siin eeskätt majanduslikku ja poliitilist võimalust. Samas rõhutas E. Ellamaa-Ots, et Eesti vaates on oluline olla ülesehitamise aruteludes kohal ka selleks, et Euroopa ja Põhjala riikide ettevõtetele oleks seal reaalne roll ning et kogu protsess toimuks euroopalike reeglite järgi. Ta pidas oluliseks ka koostööd Põhjamaadega, et luua võimalusi meie tööstusele ja ettevõtetele.

Kristjan Mäe sõnas, et kaitseministeeriumi planeerimise eeldus on see, et sõja lõppedes kukub Ukraina sõjalise toetamise valmidus rahvusvaheliselt märkimisväärselt. Tema hinnangul hakkab siis fookus nihkuma mujale ning sõjalise abi tähtsus kipub rahvusvahelises tähelepanus vähenema. Ta rõhutas siiski, et sõltumata võimalikust rahuleppest jääb Ukraina relvajõudude tugevus Eesti julgeolekupoliitilistes huvides keskseks. Tugevad, suured ja tehnoloogiliselt arenevad Ukraina relvajõud on tema sõnul igasuguste tulevaste julgeolekugarantiide esimene kaitseliin ning kui see komponent jääb nõrgaks, muutub kogu ülejäänud julgeolekukonstruktsioon hapraks.

Erika Ellamaa-Ots sõnas lisaks, et just seetõttu peab Eesti laienemisteemat aktiivselt edasi ajama, et sõjajärgne ülesehitamine toimuks vähemalt mingite reeglite, reformide ja läbipaistvate hankemehhanismide alusel.

Marko Mihkelson sõnas, et tema hinnangul ei ole praegu näha ühtegi põhjust arvata, et Venemaa tänases seisus ise peatuks. Ta viitas nii lahinguvälja olukorrale kui ka sellele, et nn rahukõnelused on tema hinnangul olnud venelaste poolt puhas pettemanööver ning sõda on hoopis intensiivistunud. Ta tõi seejärel esile nn tahtekoalitsiooni teema ning küsis, kas mingigi sõjaline humanitaarmissioon Ukraina territooriumil võiks olla teoreetiliselt võimalik juba sõja ajal, näiteks tuumajaamade või strateegiliste tsiviilobjektide kaitseks, või on see täiesti välistatud. Samuti küsis ta, kas ukrainlaste endi poolt võiks sellise lahenduse vastu üldse huvi olla.

Kristjan Mäe sõnas, et tänaste Euroopa liidrite väljaütlemiste põhjal on selline võimalus praegu välistatud. Tema hinnangul keskenduvad kõik lahendused, mille kallal töötatakse sh julgeolekugarantiid selgelt sõjajärgsele ajale. Ta märkis, et midagi täiendavat selles osas hetkel lisada ei ole.

Kristi Raik sõnas, et eksperdi vaates on see siiski täiesti adekvaatne arutelu. Tema hinnangul oleks teoreetiliselt võimalik teha ka praegu teatud samme sõjalise kohaloleku või kaitsefunktsiooni tugevdamiseks Ukrainas, ilma et see eeldaks tingimata suuri formaalseid otsuseid või laia avalikku arutelu. Ta rõhutas, et Venemaa nõusolekut oma vägede paigutamiseks Ukrainasse ei oleks niikuinii loota ei enne ega pärast rahulepet. Samas märkis ta, et praegu puudub sellisteks sammudeks poliitiline tahe, kuigi ta ei pidanud täiesti lootusetuks, et mõningaid vaiksemaid samme siiski juba kaalutakse või tehakse.

Kristjan Mäe sõnas lisaks, et laiem probleem seisneb selles, et olukorras, kus Ameerika Ühendriikide selge liidriroll on muutumas, on Euroopa suurriikidel erakordselt keeruline leida uut ühist juhtimisloogikat.

Marko Mihkelson sõnas lõpetuseks, et kuigi küsimusi oleks veel, ei kao need teemad kuhugi ning põimuvad ka järgmiste kuulamiste teemadega.

2. Ühendkuningriigi juhitud Ühendekspeditsiooniväge kaitsekoostööformaad (The Joint Expeditionary Force, JEF)

Marko Mihkelson märkis, et JEF peegeldab teatud mõttes tahtekoalitsiooni ja nende riikide sümbioosi, kes mõistavad toimuvat ning panustavad Ukraina toetamiseks enam-vähem võrdeliselt. Ta palus selgitada, millises seisus JEF pärast Helsingi kohtumist on, mida see Eesti julgeoleku vaates tähendab ning miks ei astuta sammu Ukraina kutsumiseks JEF-i täieõiguslikuks liikmeks.

Kristjan Mäe sõnas, et Eesti jaoks on kõige olulisem strateegiline küsimus seotud sellega, et seni on JEFis hoitud kindlalt joont, mille kohaselt ei soovita liikmete arvu suurendada. Ta selgitas, et JEFil on kolm geograafilist fookusala, millest Eesti jaoks on kõige tähtsam Läänemere piirkond. JEFi olemust kirjeldades sõnas K. Mäe, et ehkki see mõjub teatud mõttes kollektiivkaitselise raamistikuna, on selle tegelik poliitiline iseloom siiski tahtekoalitsiooniline. See tähendab, et osalisriikidel on võimalik tegevusest taanduda, mis raskendab kollektiivkaitse loogika kinnistamist. Ukraina võimaliku liikmesuse kohta märkis ta, et Oslo tippkohtumisel otsustati Ukrainaga sõlmida täiustatud partnerlussuhe ning selle raames osaleb Ukraina üha enam õppustel ja poliitilistel kohtumistel. Lõpetuseks märkis K. Mäe, et JEFi suur praktiline väärtus seisneb ka selles, et see võimaldab liidrite ja partnerite vahel kiiret ja toimivat suhtlust.

3. Info ja muud küsimused

Muid küsimusi ei arutatud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Marko Mihkelson
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Kristiina Reinfeldt
protokollija